

תיקוני עירובין

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 257
אלול תש"פ

להבין הלכה או סוגיא, או ליישב שאלה תמוהה. אנו משתדלים לענות לכל אדם על שאלתו, ומתנצלים בזאת מכל מי שלא קיבל מענה, עקב העומס שנוצר בזמנים מסוימים.

לאור הביקוש אנו עוסקים במגוון אפשרויות להביא לציבור את ידיעת ההלכות והפרקטיקה, עם צורת עשיית העירובים בזמנינו. להלן חלק מהדברים הנפלאים שניתן לקבל וללמוד.

1. חוברת "פתח העירוב על סדר הדף" - כולל מאות הלכות אקטואליות ושאלות מעשיות על כל דפי מסכת עירובין, מומלץ מאוד, במיוחד למגידי שיעורים.
2. גליון "פתח העירוב" - יוצא לאור בתקופה זו, עם ליקוט הלכות מעשיות על דפי המסכת הנלמדים באותו שבוע.
3. חוברת "העירוב בזמנינו" - כולל תקציר של ההלכות הבסיסיות לעשיית העירובים בזמנינו.
4. מצגת העירובין בזמנינו - מצגת ייחודית ביותר, עם תמונות להמחשה מהעירובים שנבדקו ע"י מוקד העירוב, עם פירוט ההלכות והשיטות בדיני ארבע רשויות, צורות הפתח ועוד.
5. מצגת "מהגמרא ועד זמנינו" - על ההבדלים בין העירוב שנלמד בגמרא לעירוב בזמנינו, מצגת זו תצא לציבור בעז"ה בשבוע הקרוב.
6. סיורים מודרכים, על עירובים ברחבי הארץ. הודעות מתפרסמות בשכונות ניתן להתעדכן בטל 0733-83-55-63 מי שמעוניין לארגן קבוצה נפרדת לכולל או לשומעי השיעור שלו, שיפנה לטלפון של המוקד. בכל נושאים אלו נא לפנות בטלפון 054-8483320 או במייל a83320@gmail.com

עירובים פרטיים בישיבות

בשבוע זה עם תחילת זמן אלול בישיבות הקדושות, מגיעות למוקד העירוב שאלות מגוונות מהעירובים של המתחמים של הישיבות, ובפרט כעת לרגל הגבלות הקורונה, שנדרשים להתפרס על חדרים רבים, והצורך להעביר בין המבנים מאכלים וחפצים גדול יותר, ולכן בהרבה ישיבות הבחורים טורחים לעשות עירוב פנימי לישיבה בלבד, כדי שלא להסתמך על העירוב הכללי.

ובאמת זה דבר חשוב מאוד, כי גם כאשר הישיבה נמצאת בתוך עירוב שכונתי, יש סיבות טובות שבחורים לא יטלטלו בעירוב ההוא. אחת הסיבות העיקריות היא, מהנושאים שלומדים השבוע בדף היומי (עירובין דף כב). שאין מערבים רשות הרבים אלא בדלתות הננעלות בלילה, ואם ברחובות שלנו אין דלתות, העירוב שעשו אינו מועיל לשיטות שרחובותינו הם רשות הרבים.

ובדרך כלל העירוב כולל רחובות שיש בהם ט"ז אמה, ומסתמך על שיטת רש"י וסיעתו שאם אין שישים ריבוא אין דין רשות הרבים מן התורה. אבל כידוע הרמב"ם והרמב"ן ועוד ראשונים חולקים ע"ז, והמשנ"ב (סי' שמ"ה ס"ק כ"ג) כותב שבעל נפש יחמיר כשיטות האוסרות. כמו כן מצויים דברים אחרים שמשנתנים ומשנים את רמת הכשרות. לכן נכון מאוד לתקן עירוב למתחם של הישיבה, כדי שתהיה אפשרות לבחורים להקפיד על קלה כחמורה.

עירוב מהודר למתחם הישיבה החדשה "תורת חיים"

בימים אלו נפתחה בבני ברק בשכונת קרית הרצוג, ישיבה קטנה חדשה "תורת חיים", לבחורים מצוינים, בראשות הר"י הגרב"ד דיסקין שליט"א,

רבני ישיבת "תורת חיים" בבדיקת כשרות העירוב

וב"ה הישיבה מונה עשרות בחורי חמד מתמידים, והנהלת הישיבה עושה מאמצים רבים ומשקיעה הרחבי גם את גבולם הגשמי, בבית מדרש וחזרי שיעורים רחבים ויפים, ומתחם רחב ידים לרווחת הבחורים. עם פתיחת הזמן פנו למוקד העירוב שיבוא להנחות אותם בצרכים ההלכתיים, להשלמת היקף המתחם להתייר לטלטל בו בשבת ללא כל חשש.

תקופת לימוד עירובין בכל העולם, ללמוד ולקיים

בימים אלו יש דבר מיוחד במערת העירובין, שרבות אלפי ישראל לומדים את מסכת עירובין בכל העולם, במסגרת הדף היומי. בכל עיר ובכל בית מדרש יושבים אנשים שלומדים ומתעמקים בהבנת הסוגיא, בפלפול ובביאורי השיטות, או בסיכום ההלכה, ורבים מבקשים לשמוע עוד ועוד על עשיית העירובים בזמנינו. כעת זו הזדמנות מיוחדת לכל אחד, להצטרף אל מאות אלפי לומדים, ולרכוש את הנושא החשוב הזה, שהוא גם לימוד וגם קיום הלכה.

בערי הפריפריה יש הלכות חדשות

בעירובין יש מעלה מיוחדת, יותר משאר חלקי התורה, כי רוב החלקים אנו יודעים את ההלכות שצריכים לקיים, כפי שראינו בקטנותינו בבית הורים, וגם כשיש מקרה שונה שאיננו יודעים, עכ"פ אנו יודעים שצריך לשאול, ויש ספרים העוסקים בכל דבר. ולכן הלימוד אינו מוסיף לנו כל כך הרבה בקיום המעשי. אבל בנושא עשיית עירוב והזהירות מטלטול האסור, רבים מאיתנו לא ראו כך בקטנותם, כי הם גרו בשכונה חרדית ותיקה, שהעירוב בה מהודר והיו מטלטלים, וכאשר הזוגות הצעירים מתחתנים וגרים בערי הפריפריה שאין בהם עירוב כהלכה, אינם חושבים כלל לברר על העירוב, וגם אם בא מישוה ואומר להם שהעירוב אינו מספיק טוב, או גרוע מזה, הם לא מקבלים את דבריו, כי אינם מכירים את המציאות הזו. ולא מדובר במי שהולך לגור באיזה ישוב נידח, אלא גם בשכונות מוכרות במיוחד.

בשבוע האחרון קרא לנו אברך צעיר שגר בירושלים בשכונת פסגת זאב מרכז, שבשנים האחרונות באו לגור בשכונה זו עשרות משפחות חרדיות צעירות, חלקם גדלו במודיעין עילית שכל העיר מוקפת בעירוב מהודר, וכל בני המשפחה מטלטלים שם, עד כדי שאינם מבינים איך אפשר להסתדר בלי לטלטל מחוץ לבית, וסבורים שיש להתיר אפילו במקום שאין בו יותר מאשר העירוב של הרבנות.

בהזדמנות אחרת אמר לנו אברך שמחתן ילדים, שהוא שלח את הילדים שהתחתנו לגור במקומות שונים, ושקל קודם לכן על כל מיני דברים שיצטרכו להסתגל אליהם, אבל על הדבר הזה הוא לא חשב שבעוד שנה בעז"ה יהיו להם ילדים והם לא יוכלו לצאת מהבית בשבת במשך כמה שנים טובות. הוא היה נבוך, ואינו יודע כעת מה לעשות.

להתגבר על הקושי שלא הורגלנו להימנע מטלטול

הבעיה הזו קיימת גם במשפחות שהגדולים לא טלטלו ונתנו לקטנים לטלטל, או שהקלו לנשים לטלטל, וכאשר הם גדלו ואמרו להם לא לטלטל, לא הסבירו להם מה הסיבה, והאם זה כולל כל מקום. אח"כ כשמחתנים וב"ה נולדים תינוקות וצריכים מאוד לטלטל, אינם יודעים מה נכון לעשות, כי את ההורים הם מכירים רק שנותנים לילדים לטלטל, אבל את המצב הזה שהם נמצאים כעת שאין להם עדיין ילדים קטנים שיטלטלו, וצריכים להשאר בבית, הם לא ראו, ואינם מכירים שיש מצב כזה, לא נראה להם שאפשר לחיות כך, והם נדחקים להתיר לאשה לטלטל אפילו בלי לברר, כי ח"ו אי אפשר אחרת.

לכן לימוד מסכת עירובין, הוא דבר מעשי שבביל כל אדם ואדם, גם אם הוא לא הולך להיות אחראי על עירוב בעיר או בשכונה, אבל הוא צריך לדעת מהו עירוב, מה הנושא ההלכתי שעושה את ההבדל בין רמות הכשרות, בין עירוב מהודר לבין עירוב חלש, ובין עירוב שאפילו אי אפשר להגדיר אותו כשר. ועל ידי זה יהיה לו יותר רצון עצמי לקיים, ולהימנע מלהקל במקומות שהכשרות אינה מספקת.

ביקוש רב למוקד העירוב ללימוד ההלכות המעשיות

יחד עם לימוד הגמרא, הציבור מבקש מאוד ממוקד העירוב, לקבל חומרי עזר, שיעורים וסיכומים, ביאורים והמחשבות, שיעזרו להבין את עשיית העירובין בזמנינו, וכיצד מקיימים היום את הדינים העולים מסוגיות הגמרא. בעיקר גדלה התמיהה אצל כל לומד, מדוע אנו לא רואים היום בשום מקום שעושים בפתח המבוי קורה וגם הלחי שעושים היום אינו תואם למה שכתוב במשנה, שאינו מועיל אלא רק כשהרוחב עד י אמה, ואילו הרחובות בזמנינו רחבים יותר מט"ז אמה. ועוד דברים רבים שהלומד מתפלא ומחפש להבין, ועשרות לומדים התקשרו כבר אל המענה הטלפוני של מוקד העירוב,

בהשתתפות נשיא הישיבה הגאון רבי יונה טורצ'ין שליט"א, ששימש רבה של יהוד, ובנו ר"ה הגרי"ש טורצ'ין שליט"א, עברנו על הגדרות של הישיבה, ועל המקום שעדיין הגדר חסרה, לצורך בניית בית המדרש החדש, והיה צורך לעשות בו צורת הפתח.

חישוב הפרקטיקה בהתקנת עירוב לפי ההלכה

הנה כמה שהדבר פשוט להעמיד שני קרשים ועליהם חוט, בכל זאת כשמתחברים לפרקטיקה וחושבים איך העובד יעמיד את הקרשים, שמים לב שיש כמה הלכות נוספות שדורשות להעמיד דוקא בצורה מומינת, וכל שני יכול להעמיד את כשרות העירוב בספק או במחלוקת. ודבר זה נכון לכל מי שמתכנן עירוב, שפעמים רבות אומרים לפועל להעמיד שני קרשים וחוט, ואחרי שהוא עובד קשה וגובה את התשלום, באים ורואים שהחוט קשור מהצד, או שהעמוד מתחיל בגובה מעל הקיר, וצריך לפרק ולתקן מחדש, או שבדיעבד משאירים כך ומוסיפים קרש עם אזיקונים, והתוצאה נראית בהתאם. לכן חשוב שהמתכנן יהיה בעל ניסיון בהתקנת עירובים וידע לשים לב מראש, לתת הנחיות ברורות מה לעשות ואיך לעשות, כדי שהדברים יהיו כהלכה, ובנוסף לבוא אח"כ לראות שאכן עשו כפי ההוראות, כי גם אחרי ההואות יתכן לעבוד שינה פרט מסוים שלמיטב ידיעתו בעבודות זה אותו דבר, משא"כ בהלכה יש הבדל משמעותי.

במקרה זה התעוררה שאלה הלכתית איך להעמיד את העמוד של צורת הפתח סמוך למבנה, הדרך הפשוטה היא להצמיד את הקרש לקירות המבנה, אלא שהגג של המבנה בולט ממנו כעשרה ס"מ, והוא בגובה נמוך, א"כ צריך קרש קצר שיכנס מתחת הגג. חיפשונו סביב קרש מתאים אבל הוא היה יותר נמוך והבעיה שהחוט שיהיה מעליו יהיה נמוך, באופן שיפריע למעבר, וגם יכול להיקרע הרבה.

אחד המשתתפים הציע פתרון לקשור את החוט מעל הגג, ואז החוט יהיה גבוה. אמר לו הגאון ר"י שליט"א שאי אפשר לעשות כך, כי אז הגג הבולט מהמבנה יפסיק בין הקרש הסמוך למבנה לבין החוט. ודין זה כתב המש"ב (סי' ס"ג ס"ק ק"י"ב) בשם ה"ט"ז, שאם יש גג שמפסיק בין החבל לקנים שלמטה, לא הוי צורת הפתח. אמנם יש אפשרות להעמיד לחי רחוק מהקיר, או להעמיד עמוד גבוה אחרי שמסתים הגג, אלא שאז צריך להשקיע יותר בחיבור העמוד בצורה טובה וישרה, כי הוא יהיה רחוק מהקיר של המבנה. במקרה העירוב משקיעים גם למצוא את הפתרון הפרקטי, שיהיה חזק יציב ולא להכביד בהוצאות כפי האפשר. לכן הפתרון המומלץ הוא להעמיד עמוד תחת הבליטה, ושיהיה קרש באורך שמגיע עד לגובה הגג [שהוא כשני מטרים]. והחוט יהיה מעל העמוד ומתחת הגג, וכיון שיהיה סמוך לגובה הגג, זה יספיק שיהיה אפשר לעבור תחתיו ולא יקרעו אותו.

האם אפשר שהעמוד יהיה תחת התקרה

אבל עדיין התעוררה שאלה הלכתית בפתרון זה, האם לא מפריע שהגגון בולט מעל החוט, ושואל לא ידע להסביר למה תהיה בעיה כלשהי בדבר זה, מאיזה הלכה או גמרא, אבל בכל זאת הוא ראה בזה דבר מוזר ושאל על כך. והנה נבוא לבאר שאכן יש מקום לשאלה, ובכל זאת יש להכשיר את הדבר. המשנה ברורה (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) כותב שאם העמיד את העמוד של צורת הפתח בתוך חצר המוקף מד' רוחותיו, לאו כלום הוא, והביאור בדבריו, מפני שהעמודים שיוצרים צורת הפתח על הרחוב, חייבים להיות באותה רשות, במקום של הפתח, אבל אם העמוד נמצא בתוך חצר מוקפת בגדרות, הוא במקום אחר, ואינו יכול לשמש פתח בחוץ. ואפילו אם רואים את ראש העמוד מעל הגדרות, אינו מועיל. [כשיטת המקור חיים, ולא כשיטת החתם סופר]. לפ"ז הורו גדולי ההוראה, שה"ה אם העמוד נמצא תחת תקרה במקום שדינו כמוקף מחיצות ע"י דין פי תקרה יורד וסותם, לפ"ז אם יש תקרה מעל העמוד, אפילו שאינה מפסיקה בין העמוד לחוט, אלא נמצאת מעל החוט, מ"מ יש פסול אחר שהתקרה סוגרת סביב העמוד, שהוא כביכול נמצא במקום אחר.

באיזה אופנים אין דין פי תקרה

אלא שבמקרה זה יש כמה חסרונות בתקרה, שאין אומרים בה דין פי תקרה יורד וסותם, ולכן אפשר להעמיד את העמוד צמוד למבנה, תחת התקרה הבולטת. דבר ראשון כותב הרמ"א (סי' שס"א ס"ב) שכדי שהתקרה צריכה להיות רחבה לפחות ד' טפחים, וכאן התקרה בולטת רק טפח או שנים, ואינה כשרה. אמנם שיטת רש"י שיש דין פי תקרה גם כשרחב התקרה הוא רק טפח אחד, ויש חוששים לשיטה זו מפני שבבית יוסף נקט כרש"י, אבל ברש"י ע"ש השיטת דין זה לגמרי, ועיין בביאור הלכה שם (ד"ה וי"א) שכתב שאין לזוז מדברי הרמ"א. אבל כאן שהנושא נוגע לחומרא, יש חוששים לשיטת רש"י. לעומת זאת י"א שבמקרה זה גם לרש"י לא יהיה חשש, כי לא רק התקרה פחות מד' טפחים אלא כל המקום הוא פחות מד' טפחים, וא"כ אינו נעשה לרשות היחיד (סי' שמ"ה ס"ב).

החסרון השני בתקרה זו, שהיא משופעת, וכתב השו"ע (סי' שס"א ס"ב) שאין אומרים בה דין פי תקרה, אמנם יש חוששים שמהתורה יש דין פי תקרה במשופע, כי מצוי לגבי קרפף שהקלו לזון פי תקרה בתקרה משופעת, וא"כ כאן שהנפק"מ להחמיר, יש חוששים שפי תקרה פוסל את העמוד, כי מהתורה נחשב מוקף במחיצה.

והחסרון השלישי שהתקרה פתוחה משלש צדדים, ורק בצד אחד יש קיר ממש, דהיינו קיר המבנה. ונפסק להלכה שאין אומרים פי תקרה סוגר בשלש רוחות וגם לא בשתי רוחות זו כנגד זו, אלא רק ברוח אחת. וי"א גם בשתי רוחות צמודות בצורת ר'. וא"כ לענינינו בצירוף כל הסיבות הנ"ל, אין חשש בהעמדת העמוד תחת התקרה הזו, וכן יש ללמוד ממקרה זה למקומות שמעל העמוד יש מרפסת שיוצאת מהבנין ונמצאת מעל הצורת הפתח של העירוב. וצריך לחשב כל מקרה האם הוא פתוח משלש רוחות, ומה הנתונים הנוספים שבו שיכולים לשנות את ההלכה.

בדיקת עירובים ברחבי הארץ

מקומות רבים נבדקו בתקופה זו, מאז הוצאת הגליון הקודם ועד עתה, מאות שאלות הלכתיות הגיעו למוקד העירוב. למרות מצב הקורונה, היתה בימים אלו פעילות רחבה מאוד, בין בבדיקת עירובים, ובין בתיקון עירובים, בתכנון ובהדרכה, ובמענה הטלפוני שלא פסק אפילו יום אחד. לתועלת הציבור נביא כאן מעט דוגמאות ממגוון הדברים, על מנת שכל אחד יוכל ללמוד ולהחכים, ולהוסיף בידיעת התורה ובקיומה.

ממחלקת בדיקת הישובים, בחרנו כעת אחד מהישובים שנבדקו בתקופה זו, הישוב נמצא במרכז הארץ, סמוך לעיר אלעד, והבדק ביקש שנבוא לבקר בישוב, ולהדריך אותו כיצד לנהוג בכמה דברים. בקשה זו הגיעה בעקבות הערות והארות שהבדק קיבל מאנשים שונים, שהעירו את תשומת ליבו למצב העירוב, כגון שיש עמודים עקומים, והוא לא ידע מה לענות להם, האם העירוב שהוא בודק ומתקן כל שבוע, אינו כשר. מתוך הרגשת האחיות הוא ביקש שנבוא לפסוק לו את ההלכה בשאלות השונות. כשהגענו למקום וראינו את העמודים העקומים, ושמעו שאין אפשרות להוציא תקציב לתקן אותם, חשבנו לו את ההלכה שיוכל לומר לשואלים אותו, ואמרנו לו שמצב זה שהעמוד עקום אינו לכתחילה, ובעירובים בשכונות החרדיות דבר כזה אינו בגדיל הכשרות, וחייבים לסדר משהו חילופי, אם ע"י לחי או ע"י עמוד חדש. אבל בישובים נאלצים להקל בדבר זה שיש בו דעות שונות בפוסקים, ולכן העירוב אינו פסול בצורה זו, אך גם אינו לכתחילה, והציבור החרדי שדורש כשרות טובה, לא יספיק לו עירוב כזה, ובמוקד העירוב יאמרו לו שלא יטלטל למרות שהמקום נבדק ע"י המוקד, כי אין כעת אפשרות לעשות שלא יהיו עמודים עקומים. ובכל זאת המלצנו לאחראי, שכדאי מאוד שבהזדמנות יבוא טרקטור וישר עמודים עד כמה שניתן ליישר, אבל לעומת זאת הדגשנו לאחראי המסור, שכעת ישים את עיקר עבודתו על דברים שהם בהשגת ידו, ולפעמים הם חמורים יותר. כגון שישגיח על הענפים שלא יגעו בחוט שמא יזיזו אותו, וכן להשגיח על ראשי העמודים שהחוט יהיה מעל העמוד עצמו, ולא סתם קשור לעמוד.

הגדרת ההלכה בענין עמודים עקומים ביישובים

הבדק נשם לרווחה עם ההגדרה הזו, וכבר הציע שיביא את הטרקטור, [אבל מסיבות טכניות מומלץ להמתין לזמן אחר שהאדמה תהיה רכה].

עמוד שנישבר והתעקם בעמציא גבהו

עברנו יחד עם הבדק סביב הישוב, על כל עמודי העירוב, והיו כמה דברים חשובים שהסברנו לו את הצורך הדחוף לתקן אותם, כגון עמוד שעבר על גדרות המקיפות את הצינורות של חברת המים, שהוא רשות היחיד בפני עצמו, ומחלק מתחת החוט. במקרה זה יש להוסיף עמוד לעקוף את המקום הזה.

התוספת לעמוד נשברה והתעקמה

באחד מהעמודים התעוררה שאלה חדשה, העמוד היה סמוך לכביש שבו הטרקטורים יוצאים לשדות, ומשתדלים להגביה את החוט כפי האפשר, כדי שהוא לא יקרע מהכלים הכבדים. בדרך כלל עושים עמוד ארוך, שמוסיפים לו צינור בהלחמה. אבל במקום הזה הוסיפו את התוספת עם ברגים בלבד, וכעת הם התרופפו והתוספת התעקמה מראש העמוד, באופן שהחוט שנמצא בראשה אינו מכונן מעל עיקר העמוד. האם אפשר להגדיר שלמקילים בעמוד עקום, גם בזה אפשר לומר שהתוספת היא המשך של העמוד, או שמא כיון שהיא נשברה ומתעקמת מהעמוד בשינוי זווית, לא ניתן להגדיר אותה כהמשך אחד, וגם בעירוב של ישוב כזה צריך למהר לתקן את הדבר. ולמעשה אמרנו לו לתקן את הדבר הזה בין הדברים הדחופים.

שיעורים בעיון ההלכה על הדף היומי מסכת עירובין
(אורך השיעור כעשרים דקות בלבד),
מפי הג"ר דוד גרנט שליט"א
מתלמידי השיעורים של מוקד העירוב
ניתן לשמוע בטלפון 077-210-4578